

دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی در مورد ویژگی‌های خاص مدرسین بالینی، سال ۱۳۹۴

مهناز صیادی، دکتر احمد وهابی*، محمد صالح واحدی، دکتر دائم روشنی، بشری وهابی، آرزو وهابی

چکیده

مقدمه و هدف: آموزش بالینی فعالیتی است که سبب تسهیل یادگیری در محیط‌های بالینی می‌شود. در این پروسه، دانشجویان به همراه مدرسان بالینی خود فعالیت می‌کنند. این مطالعه با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی در مورد ویژگی‌های خاص مدرسین بالینی اجرا گردید.

مواد و روشها: این مطالعه از نوع مقطعی بود. جامعه مورد بررسی، دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه‌های علوم پزشکی کردستان و آزاد اسلامی سنندج بودند که از بین آنها ۶۶۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها، پرسشنامه‌ای دو بخشی بود. بخش اول آن مشخصات دموگرافیک نمونه‌های مورد بررسی و بخش دوم آن ۴۷ سؤال شامل گویه‌های مؤثر بر شخصیت فردی و شایستگی حرفه‌ای از نظر دانشجویان پرستاری و مامایی بود. برای جمع‌آوری داده‌ها از روش طبقه‌بندی سهمیه‌ای استفاده گردید. داده‌های جمع‌آوری شده با نرم افزار SPSS نسخه ۲۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای بررسی رابطه بین متغیرها از آزمون‌های آماری من ویتنی و کروسکال والیس استفاده گردید.

یافته‌ها: بیشترین و کمترین نمره میانگین بدست آمده با $4/74 \pm 1/32$ و $4/37 \pm 1/18$ به ترتیب مربوط به شخصیت فردی و شایستگی حرفه‌ای بود. نمره میانگین دانشجویان دختر بالاتر از دانشجویان پسر بود و این تفاوت از نظر آماری معنی‌دار بود ($p < 0/001$). بین وضعیت تأهل و حیطه‌های توانایی تدریس ($p = 0/02$)، ارزشیابی ($p = 0/03$) و ارتباطات بین فردی ($p = 0/04$) تفاوت آماری معنی‌دار مشاهده گردید.

نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه بیانگر آن است که مربیان بالینی بایستی از ویژگی‌هایی مثل شخصیت فردی مناسب و شایسته، توانایی تدریس خوب، شایستگی حرفه‌ای قوی، توان ارتباطی بالا و ارزشیابی مناسب دانشجویان برخوردار باشند.

واژه‌های کلیدی: یادگیری بالینی، مدرسین، دانشجوی پرستاری، دانشجوی مامایی، دیدگاه

مهناز صیادی

کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

دکتر احمد وهابی*

گروه علوم آزمایشگاهی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران (نویسنده مسئول).
تلفن ثابت: ۰۸۷-۳۳۶۶۴۵۶

vahabiahmad@gmail.com

محمد صالح واحدی

- گروه هوشبری، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

دکتر دائم روشنی

مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

بشری وهابی

کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

آرزو وهابی

کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی کردستان، سنندج، ایران.

دریافت: ۹۵/۱۲/۲۱

پذیرش: ۹۶/۶/۱۷

مقدمه

آموزش بالینی در حرفه‌هایی مثل پرستاری و مامایی به عنوان بخشی ضروری در تکامل کارکنان شایسته به حساب می‌آیند. آموزش بالینی، قلب تحصیلات حرفه‌ای است و عبارت از فرایند آماده نمودن دانشجویان برای همسو کردن اطلاعات علمی پایه خود با انجام مهارت‌های همراه با تشخیص، درمان، مراقبت از بیماران و کسب انواع مهارت‌های حرفه‌ای می‌باشد (۱-۴).

آموزش بالینی فعالیتی است که سبب تسهیل یادگیری در محیط‌های بالینی می‌شود. در این پروسه، دانشجویان به همراه مدرسان بالینی خود، فعالیت نموده و هدف آن، ایجاد تغییرات قابل سنجش در دانشجویان برای انجام مراقبت‌های بالینی است. آموزش بالینی یکی از مسئولیت‌های مهم دانشکده‌های پرستاری-مامایی است و دانشجویان پرستاری، علاوه بر کسب علوم نظری در مورد رشته خود نیازمند یادگیری مهارت‌های بالینی در طول دوران تحصیل خود نیز هستند (۵-۸).

مدرسان آموزش بالینی به دنبال ایجاد فرصت‌هایی هستند تا دانشجویان بتوانند اطلاعات نظری را با واقعیت‌های عملی پیوند بزنند. از راه‌های مهم رسیدن به این مهم، طراحی دوره‌های کارآموزی و کارورزی است که در شکل‌دهی مهارت‌های اساسی و توانمندی‌های حرفه‌ای دانشجویان پرستاری و مامایی نقش حائز اهمیتی را ایفا می‌کند و حدود ۵۰ درصد برنامه‌های آموزشی این رشته‌ها را به خود اختصاص می‌دهد (۴).

آموزش بالینی فرصتی را برای دانشجویان فراهم می‌کند تا دانش نظری آموخته شده خود را با استفاده از یادگیری انواعی از مهارت‌های ذهنی و روانی-حرکتی به دانش عملی تبدیل کنند (۹). مطالعات مختلف بیانگر آن است که به دلایل متعددی از جمله ناهماهنگی بین دروس نظری و کار بالینی، محیط پرتنش بیمارستان، تمایل کمتر مریبان با تجربه و مدارک بالاتر در محیط-

های آموزش بالینی، واقعی نبودن ارزشیابی‌ها و همچنین کمبود امکانات رفاهی و آموزشی، سرگردانی و بلا تکلیفی دانشجو در غیاب مربی، عدم حمایت مریبان بالینی از دانشجو، دستیابی به این امر مهم یعنی کسب مهارت‌های بالینی مشکل و در برخی مواقع غیرممکن است (۶، ۱۰-۱۴).

مربی بالینی با توانایی‌های علمی، عملی و رفتار و نگرش خود، می‌تواند دانشجو را به کار بالینی و یادگیری بالینی علاقه‌مند نموده و به عنوان عاملی تسهیل کننده در فرایند آموزش بالینی و کسب مهارت بر بالین عمل نماید و یا با ایفای نقش ضعیف خود و یا برخورد نامناسب با دانشجو به عنوان یک مربی سرکوبگر در مسیر یادگیری و انگیزش دانشجو، باعث ایجاد تنفر در او گردد (۱۴، ۱۵).

چنین به نظر می‌رسد که کسب مهارت بالینی ارتباط مستقیمی با ویژگی‌های مدرسین بالینی دارد. در این میان دانشجویان به خاطر اینکه حضور و تعامل مستقیم و بدون واسطه‌ای با این فرایند دارند، به عنوان دریافت-کنندگان خدمات آموزشی، بهترین منبع برای شناسایی مشکلات بالینی به حساب می‌آیند (۱۵، ۱۶). در مطالعه‌ای، مهمترین حیطه‌های موثر بر میزان یادگیری بالینی دانشجویان مورد بررسی به ترتیب شامل ارتباطات بین فردی، شخصیت، توانایی تدریس، ارزشیابی و شایستگی حرفه‌ای بوده‌اند (۱۷). در مطالعه دیگری دانشجویان مورد بررسی بیان کرده بودند که صلاحیت، تخصص و تبحر مربی دارای اهمیت به سزایی است و این ویژگی‌ها در یادگیری بالینی دانشجویان تأثیر زیادی دارند (۱۸).

با توجه به نقش کلیدی مدرسین پرستاری در تربیت پرستاران حرفه‌ای و ارتقای یادگیری آنها، شناخت و کشف اثرات محیط بالینی و رفتار مدرسین بر میزان یادگیری دانشجویان، احساس می‌شود. با توجه به اینکه

آزاد اسلامی سنندج، سهم هر دانشگاه مشخص شده و بعد از آن، با مراجعه به دانشکده‌های پرستاری و مامایی دانشگاه‌های علوم پزشکی کردستان و آزاد اسلامی سنندج، تعدادی از کلاسها به صورت تصادفی انتخاب شده و نمونه‌هایی از بین آنها مورد بررسی قرار گرفتند.

برای جمع‌آوری داده‌ها، از پرسشنامه استفاده شده در مطالعه فخرموحدی و همکاران (۱۷) استفاده شد. روایی این ابزار توسط چندین نفر از متخصصین بالینی از نظر روایی محتوا بررسی شده و گویه‌های آن مورد تأیید آنها قرار گرفته است. برای بررسی پایایی این پرسشنامه با محاسبه آلفای کرونباخ، مقدار آن ۰/۹۴ بدست آمده است. این پرسشنامه مشتمل بر دو سری سؤال است. سری اول شامل سئوالات دموگرافیک سن، جنس، ترم تحصیلی، وضعیت تأهل، محل سکونت، معدل درسی، بیمارستان محل گذراندن کارآموزی و دانشگاه محل تحصیل دانشجوی بود. بخش دوم این پرسشنامه شامل ۴۷ گویه است که در مقیاس ۷ درجه‌ای از به هیچ وجه (امتیاز ۱) تا بیشترین سهم ممکن (امتیاز ۷) محاسبه می‌شوند. این پرسشنامه دارای ۵ حیطه توانایی تدریس (۱۷ گویه)، شایستگی حرفه‌ای (۹ گویه)، ارزشیابی (۸ گویه)، ارتباطات بین فردی (۶ گویه) و شخصیت فردی (۷ گویه) می‌باشد. با توجه به نمرات کسب شده، کمترین نمره بدست آمده از این پرسشنامه ۴۷ و بیشترین آن ۳۲۹ خواهد شد. در زمان جمع‌آوری داده‌ها به دانشکده‌های پرستاری و مامایی دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاه آزاد اسلامی سنندج مراجعه شده و بعد از توضیحات لازم در مورد اهمیت مطالعه، پرسشنامه‌ها در اختیار دانشجویان انتخاب شده قرار گرفت. به دانشجویان این اطمینان داده شد که اطلاعات شخصی آنها کاملاً محرمانه بوده و آنها نیازی به نوشتن نام خود نداشتند. از دانشجویان خواسته شد در

دانشجویان یکی از ارکان مهم و اصلی برنامه‌ریزیهای آموزشی به حساب می‌آیند؛ بدون شک نظرات و نگرش آنها نسبت به عوامل موثر بر یادگیری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از طرفی با توجه به مطالب ذکر شده بالا در مورد اهمیت رفتار مدرسین بالینی بر میزان یادگیری دانشجویان، شناسایی و آگاهی یافتن از نظرات دانشجویان در مورد ریز فاکتورهای رفتاری مدرسین نه تنها می‌تواند در مدرسین دانش جدیدی را در مورد رفتار و عملکرد بالینی آنها ایجاد نماید بلکه باعث تجدید نظر تأمل بیشتر مدرسین در مورد رفتارهای خویش در محیط بالینی خواهد شد و از طرفی با توجه به اینکه رفتار و اعمال مدرسین و بویژه مدرسین بالینی از فاکتورهای مهم و تأثیرگذار بر میزان یادگیری و حتی عملکرد بالینی دانشجویان دارد و از طرفی اطلاعاتی در این زمینه در مورد دانشجویان پرستاری و مامایی شهر سنندج نداریم و به نظر می‌رسد تفاوت‌هایی در بین دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه‌های مورد بررسی وجود داشته باشد؛ لذا مطالعه حاضر با هدف تعیین دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی در مورد مورد ویژگی‌های خاص مدرسین بالینی، سال ۱۳۹۴ اجرا گردید.

مواد و روشها

این مطالعه از نوع مقطعی بود که در نیمسال اول تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ اجرا گردید. جامعه مورد بررسی، دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه‌های علوم پزشکی کردستان و آزاد اسلامی سنندج بودند که با استفاده از فرمول حجم نمونه $(n = Z^2 pq/d^2)$ ، با در نظر گرفتن p برابر با ۰/۰۵ و دقت ۰/۰۴ و فاصله اطمینان ۹۵٪ و در نظر گرفتن ریزش ۱۰ درصدی در حجم نمونه، ۶۶۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. بر اساس تعداد دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کردستان و

صورتی که تمایل به همکاری ندارند، پرسشنامه‌ها را به صورت پر نشده و سفید برگردانند. بعد از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط دانشجویان مورد بررسی، داده‌های موجود در پرسشنامه وارد نرم افزار SPSS 20 شد. برای توصیف، تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آمار توصیفی شامل فراوانی، میانگین و انحراف معیار گردید. برای بررسی نرمال بودن داده‌های جمع‌آوری شده از آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شد. نظر به اینکه توزیع داده‌ها نرمال نبود از آزمونهای آماری ناپارامتری استفاده گردید. برای اهداف تحلیلی، ابتدا برای مقایسه نمره حیطه‌های مختلف مورد بررسی بر حسب متغیرهای مستقل دو حالت از آزمون آماری من ویتنی و برای متغیرهای سه حالت و بیشتر از آزمون آماری کروسکال وایس استفاده گردید.

یافته‌ها

ششصد و سه نفر (۹۱/۴٪) از دانشجویان مورد بررسی، پرسشنامه‌ها را به طور کامل تکمیل نموده و عودت دادند. میانگین سن نمونه‌های مورد بررسی، $21/77 \pm 1/76$ سال بود. حداقل و حداکثر سن آنها به ترتیب ۱۸ و ۳۰ سال بود. ۱۶۹ نفر (۲۸٪) از نمونه‌های مورد بررسی پسر و بقیه دختر (۷۲٪) بودند. ۵۰۳ نفر (۸۳/۴٪) آنها مجرد و بقیه (۱۶/۶٪) متأهل بودند. ۳۷۴ نفر (۶۲٪) نمونه‌ها دانشجوی پرستاری و بقیه آنها (۳۸٪) دانشجوی مامایی بودند. دویست و سیزده نفر (۳۵/۳٪) از نمونه‌های بررسی شده در دانشکده پرستاری- مامایی علوم پزشکی و ۳۹۰ نفر (۶۴/۷٪) آنها در دانشکده پرستاری- مامایی دانشگاه آزاد اسلامی سنندج مشغول به تحصیل بودند. یکصد و شصت نفر (۲۶/۵٪) از آنها همراه خانواده، ۴۰ نفر (۶/۶٪) در منازل مجردی و بقیه آنها (۶۶/۸٪) در خوابگاههای دانشجویی زندگی می- کردند. یکصد و پنجاه و شش نفر (۲۵/۹٪) دارای

معدل زیر ۱۵، ۳۱۲ نفر (۵۱/۷٪) دارای معدل ۱۵ تا ۱۷ و بقیه آنها (۲۲/۴٪) معدل بالاتر از ۱۷ داشتند. از بین دانشجویان مورد بررسی، ۱۳۱ نفر (۲۱/۷٪) در بیمارستان آموزشی بعثت، ۱۴۸ نفر (۲۴/۵٪) در بیمارستان آموزشی توحید، ۱۲ نفر (۲٪) در بیمارستان آموزشی قدس، ۹۲ نفر (۱۵/۳٪) در بیمارستانهای بعثت و توحید، ۱۴ نفر (۲/۳٪) در هر سه بیمارستان آموزشی دانشگاه مشغول گذراندن کارآموزی و کارورزی خود بوده و ۲۰۶ نفر (۳۴/۲٪) آنها بیمارستان محل کار بالینی خود را ذکر نکرده بودند. کمترین و بیشترین نمره میانگین بدست آمده در حیطه توانایی تدریس با $4/07 \pm 1/71$ و $4/66 \pm 1/63$ به ترتیب مربوط به گویه- های "ارایه توضیحات شفاف و روشن درباره موضوعات بالینی" و "ارتقای استقلال دانشجویان" بود. در حیطه شایستگی حرفه‌ای، کمترین و بیشترین نمره میانگین با $3/92 \pm 1/69$ و $4/49 \pm 1/64$ به ترتیب مربوط به حیطه‌های "نشان دادن نحوه مهارت و قضاوت بالینی" و "الگوی خوب بودن برای نقش خود" بود. در حیطه‌های ارزشیابی، کمترین ($4/19 \pm 1/77$) و بیشترین ($4/71 \pm 1/72$) نمره میانگین مربوط به حیطه- های "ارایه دادن پیشنهادها فردی در جهت ارتقا و پیشرفت دانشجویان" و "عدم نکوهش دانشجویان در مقابل دیگران" بود. در حیطه ارتباطات بین فردی، کمترین ($4/15 \pm 1/77$) و بیشترین ($4/56 \pm 1/61$) نمره میانگین مربوط به حیطه‌های "حمایت و تشویق کردن دانشجویان" و "ایجاد کردن جو (فضای) احترام متقابل" بود. در حیطه شخصیت فردی، کمترین ($4/32 \pm 1/90$) و بیشترین ($4/99 \pm 1/84$) نمره میانگین مربوط به حیطه‌های "نشان دادن شور و شوق از خود" و "مرتب و منظم به نظر رسیدن" بود. میانگین نمره کلی بدست آمده از مجموع ۴۷ سوال مورد بررسی برابر با $211/26 \pm 49/62$ بود. این نمره بالاتر از حد

شایستگی حرفه‌ای با $4/74 \pm 1/32$ و $4/37 \pm 1/18$ به ترتیب مهم‌ترین و کم‌اهمیت‌ترین حیطه‌های مؤثر در میزان یادگیری بالینی دانشجویان پرستاری و مامایی معرفی شده‌اند.

متوسط است. در جدول ۱، میانگین و انحراف معیار حیطه‌های پنج‌گانه رفتارهای مؤثر مدرسین بر میزان یادگیری بالینی دانشجویان پرستاری و مامایی ارائه شده است. این جدول نشان می‌دهد که شخصیت فردی و

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار حیطه‌های رفتار مؤثر مدرسین بر میزان یادگیری بالینی از نظر دانشجویان پرستاری و مامایی در سال ۱۳۹۴

انحراف معیار	میانگین	حیطه‌های رفتار مدرسین
۱/۰۶	۴/۴۶	توانایی تدریس
۱/۱۸	۴/۳۷	شایستگی حرفه‌ای
۱/۲۳	۴/۵۳	ارزشیابی
۱/۳۴	۴/۴۳	ارتباطات بین فردی
۱/۳۲	۴/۷۴	شخصیت فردی
۱/۰۹	۴/۵۱	نمره کل

متغیرهای مستقل جنس، وضعیت تأهل، رشته تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل دانشجویان نشان داده شده است.

در جداول ۲ و ۳، میانگین و انحراف معیار حیطه‌های رفتار مؤثر بر میزان یادگیری بالینی به نسبت

جدول ۲: میانگین و انحراف معیار حیطه‌های رفتار مؤثر مدرسین بر میزان یادگیری بالینی از نظر دانشجویان پرستاری و مامایی بر حسب جنس و وضعیت تأهل در سال ۱۳۹۴

وضعیت تأهل				جنس				حیطه‌های مورد بررسی
P	Z	متأهل	مجرد	P	Z	دختران	پسران	
۰/۰۲	-۲/۶۳	$4/24 \pm 1/11$	$4/51 \pm 1/04$	<۰/۰۰۱	-۳/۸۱	$4/55 \pm 1/06$	$4/24 \pm 1/03$	توانایی تدریس
۰/۴۳	-۰/۷۸	$4/28 \pm 1/34$	$4/39 \pm 1/15$	<۰/۰۰۱	-۳/۹۶	$4/46 \pm 1/22$	$4/11 \pm 1/04$	شایستگی حرفه‌ای
۰/۰۳	-۲/۱۳	$4/29 \pm 1/40$	$4/57 \pm 1/18$	<۰/۰۰۱	-۲/۹۱	$4/61 \pm 1/22$	$4/31 \pm 1/20$	ارزشیابی
۰/۰۴	-۲/۱۰	$4/13 \pm 1/55$	$4/49 \pm 1/29$	<۰/۰۰۱	-۳/۵۰	$4/54 \pm 1/34$	$4/16 \pm 1/31$	ارتباطات بین فردی
۰/۰۵	-۱/۹۶	$4/49 \pm 1/44$	$4/79 \pm 1/29$	۰/۰۰۱	-۳/۲۷	$4/84 \pm 1/33$	$4/48 \pm 1/26$	شخصیت فردی
۰/۰۶	-۱/۸۸	$4/29 \pm 1/22$	$4/55 \pm 1/05$	<۰/۰۰۱	-۳/۹۲	$4/60 \pm 1/10$	$4/26 \pm 1/01$	نمره کل

دانشجویان پسر و نمره دانشجویان مجرد بالاتر و بیشتر از نمره دانشجویان متأهل بود.

آزمون آماری نشان داد که در همه حیطه‌های مورد بررسی، نمره دانشجویان دختر بالاتر و بیشتر از نمره

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار حیطه‌های رفتار مؤثر مدرسین بر میزان یادگیری بالینی از نظر دانشجویان پرستاری و مامایی بر حسب رشته تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل در سال ۱۳۹۴

دانشگاه محل تحصیل				رشته تحصیلی				حیطه‌های مورد بررسی
P	Z	علوم پزشکی	آزاد اسلامی	P	Z	مامایی	پرستاری	
۰/۰۳	-۲/۱۶	۴/۵۰±۱/۰۹	۴/۳۸±۰/۹۹	۰/۰۰۱	-۳/۳۵	۴/۶۳±۰/۹۸	۴/۳۶±۱/۰۹	توانایی تدریس
۰/۰۰۴	-۲/۸۵	۴/۴۴±۱/۲۶	۴/۲۴±۱/۰۱	۰/۰۰۱	-۳/۲۶	۴/۵۳±۱/۱۹	۴/۲۷±۱/۱۷	شایستگی حرفه ای
۰/۰۸	-۱/۷۶	۴/۵۷±۱/۲۶	۴/۴۵±۱/۱۵	۰/۰۳	-۲/۱۲	۴/۶۵±۱/۱۵	۴/۴۵±۱/۲۷	ارزشیابی
۰/۲	-۱/۲۹	۴/۴۶±۱/۳۷	۴/۳۸±۱/۲۸	۰/۰۳	-۲/۲۰	۴/۵۸±۱/۲۸	۴/۳۴±۱/۳۷	ارتباطات بین فردی
۰/۱۵	-۱/۴۴	۴/۷۸±۱/۳۷	۴/۶۶±۱/۲۳	۰/۰۶	-۱/۸۸	۴/۸۵±۱/۳۰	۴/۶۷±۱/۳۳	شخصیت فردی
۰/۰۳	-۲/۱۱	۴/۵۵±۱/۱۴	۴/۴۲±۰/۹۸	۰/۰۰۴	-۲/۸۷	۴/۶۵±۱/۰۳	۴/۴۲±۱/۱۱	نمره کل

بررسی در مطالعه آنها به رفتار کلی مربیان، در حد بالاتر از متوسط بوده است (۱۷). سلمانی و امیریان نیز در مطالعه خود بیان نموده‌اند که نیمی از مربیان در حد متوسط و نیمی دیگر در حد بالاتر بوده‌اند (۲۱).

پازنده و همکاران (۱۳۸۶) در مطالعه خود بیان نموده‌اند که دانشجویان مورد بررسی در مطالعه آنها، تمامی خصوصیات مربیان را به عنوان اثربخشی بالینی قبول داشته‌اند (۲۲). این یافته با نتایج مطالعه حاضر همخوانی دارد. مکارم و همکاران نیز بیان کرده‌اند که ارتباط معنی‌داری بین رفتار مدرسین با پیامدهای یادگیری وجود دارد (۲۳).

کوب^۱ نیز در مطالعه خود در سال ۲۰۱۰ به نتایج مشابهی دست یافته است و بیان کرده است که دانشجویان بروز رفتارهای اثربخش مدرسین را عامل تسهیل‌کننده‌ای در یادگیری خود ذکر نموده‌اند (۲۴). در این مطالعه شخصیت فردی مربی جزو مهمترین ویژگی مربیان بالینی مدنظر دانشجویان بوده است و بعد از آن حیطه ارزشیابی و توانایی تدریس قرار گرفته‌اند. در مطالعه دیگران نیز به این حیطه‌ها نمرات مشابهی تعلق گرفته است به طوری که دانشجویان مورد بررسی در آن مطالعه‌ها، بیان نموده‌اند که شخصیت فردی، توانایی تدریس و ارتباطات بین فردی دارای تأثیر

آزمون آماری نشان داد که در همه حیطه‌های مورد بررسی، نمره دانشجویان مامایی بالاتر و بیشتر از نمره دانشجویان پرستاری و نمره دانشجویان علوم پزشکی بالاتر و بیشتر از نمره دانشجویان آزاد اسلامی سندج بود.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه که به بررسی دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی دانشگاه‌های علوم پزشکی کردستان و آزاد اسلامی سندج پرداخته است بیانگر آن است که بیش از نیمی از دانشجویان معتقد بودند که همه گویه‌های مورد بررسی، جزو رفتارهای مؤثر مربیان هستند که بر میزان یادگیری بالینی دانشجویان تأثیرگذار می‌باشند و نمره میانگین همه حیطه‌های مورد بررسی از ۷ نمره بیش از ۴ بوده است. این نمره بیان‌کننده آن است که در همه حیطه‌های مورد بررسی نمره دیدگاه دانشجویان بالاتر از حد متوسط بوده است و دانشجویان معتقد بودند که گویه‌های مورد بررسی در پرسشنامه مطالعه جزو ویژگیهای مربیان بالینی موفق است که می‌تواند بر میزان یادگیری آنها در بالین اثرگذار باشد.

در این راستا، مطالعه فخرموحدی و همکاران (۱۳۹۳) نیز بیان نموده است که امتیاز دانشجویان مورد

1. Kube

می‌دهند و معتقدند که افراد دارای ویژگی‌های فردی و شخصیتی مناسب می‌توانند بر رفتار مردم و دانشجویان تأثیر بیشتری بگذارند. از دلایل دیگر می‌توان به وضعیت روحی دانشجویان و رشته‌های مورد بررسی پرداخت که دانشجویان رشته مامایی همگی دختر بوده و در مورد دانشجویان پرستاری هم با توجه به منطقه مورد مطالعه، روحیات دانشجویان دختر پرستاری بیشتر از پسران با این رشته سازگارتر بوده و دانشجویان دختر به خصوصیات و ویژگی‌های مدرسین اهمیت بیشتری می‌دهند.

از نقاط قوت این مطالعه می‌توان به حجم بالای نمونه این مطالعه، اشاره کرد که حجم زیادی از دانشجویان این دو رشته در آن شرکت داشته‌اند. از محدودیت‌های این مطالعه، آن است که این مطالعه یک پژوهش خودگزارشی است و ممکن است برخی از دانشجویان با دقت کافی پرسشنامه‌ها را تکمیل نکرده باشند. نتایج این مطالعه نشان داد که مریبان بالینی بایستی از ویژگی‌هایی مثل شخصیت فردی مناسب و شایسته، توانایی تدریس خوب، شایستگی حرفه‌ای قوی، توان ارتباطی بالا و ارزشیابی مناسب دانشجویان برخوردار باشند. مسئولین آموزشی و برنامه‌ریزان دوره‌های کارآموزی و کارورزی بایستی قبل از به کارگیری مریبان بالینی برای آموزش در بالین به دانشجویان، مهارت‌های ارتباطی آنها و همچنین توانایی تدریس عملی آنها را مورد ارزیابی قرار داده و در عین حال به ویژگی‌های شخصیتی و شایستگی حرفه‌ای آنها توجه کافی داشته باشند. عدم رعایت اصول یادگیری در بالین نه اینکه دانشجوی توانایی را تربیت نخواهد کرد بلکه سبب افت یادگیری دانشجو شده و ممکن است خدای ناخواسته دانش آموخته‌ای را تربیت نماید که از توان کافی و شایستگی مناسبی برای مراقبت از بیمار

فراوانی بر میزان یادگیری آنها داشته است (۲، ۱۷، ۲۲، ۲۵).

دانشجویان مورد بررسی در مطالعه حشمتی نبوی و ونکی (۲۰۰۹) معتقد بوده‌اند که استفاده مناسب از مهارت‌های ارتباط فردی در کار با دانشجو از ویژگی‌های مهم مدرسین بالینی اثربخش می‌باشد (۲۶) که در این مطالعه نیز این ویژگی از دیدگاه دانشجویان پرستاری و مامایی مورد بررسی اهمیت زیادی داشته است.

معطری و همکاران (۱۳۸۵) در مطالعه خود بیان نموده‌اند که عوامل حرفه‌ای و اجتماعی، ارتباطات بین فردی، عملکرد مریبان، خصوصیات فردی فراگیران، محیط بالین و برنامه‌ریزی آموزشی دانشجویان پرستاری از مهمترین عوامل مؤثر بر یادگیری مهارت‌های بالینی محسوب می‌شوند و مربی بالینی کارآمد کسی است که رفتارهای او باعث تقویت یادگیری دانشجو شود (۲۷).

مطالعه علوی و عابدی (۱۳۸۷) بیانگر آن است که ابراز همدلی با دانشجو از جانب مربی سبب افزایش انگیزه یادگیری در دانشجو شده و دانشجویان معتقد بوده‌اند که آموزشی منجر به یادگیری بهتر می‌شود که در فضای ارتباطی دوستانه و مطلوب تجربه شده باشد (۱۹). یافته‌های این مطالعه نشان داد که در همه حیطه‌های مورد بررسی، تفاوت آماری معنی‌داری بین دانشجویان مذکر و مؤنث وجود داشت و دیدگاه و نمره دانشجویان دختر در همه حیطه‌ها و در هر دو دانشگاه بهتر از دانشجویان پسر بود. این یافته با نتایج مطالعه فخرموحدی و همکاران (۱۳۹۳) همخوانی ندارد (۱۷) ولی با یافته‌های مطالعه صالحی و همکاران (۱۳۸۳) همخوانی دارد. یکی از دلایل این یافته می‌تواند جمعیت بالای دختران به نسبت پسران در این مطالعه باشد و از طرفی می‌توان بیان نمود که دانشجویان دختر در رشته‌های مورد مطالعه به مواردی مثل ویژگی‌های فردی و شخصیتی افراد اهمیت بیشتری

و قدردانی نمایند. همچنین از کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی کردستان به خاطر همکاری در تصویب این طرح و تأمین هزینه این پژوهش در قالب طرح تحقیقاتی دانشجویی، تشکر و قدردانی می‌گردد. هزینه اجرای این پژوهش توسط معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی کردستان تأمین گردیده است.

برخوردار نباشد و به سیستم بهداشت و درمان جامعه خدمات جبران ناپذیری را وارد نماید.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند از همه دانشجویانی که در اجرای این پروژه با ما همکاری نمودند و پرسشنامه‌ها را به طور کامل پر نموده و تحویل دادند، تشکر

References

- 1- Gignac-Caille AM, Oermann MH. Student and faculty perceptions of effective clinical instructors in ADN programs. *J Nurs Educ* 2001; 40(8): 347-53.
- 2- Ali WG. Caring and effective teaching behavior of clinical nursing instructors in clinical area by their students. *Journal of Education and Practice*. 2012; 3 (7): 15-26.
- 3- Dawood E. Nursing students' perspective about role-play as a teaching strategy in psychiatric nursing. *Journal of Education and Practice*. 2013; 4(4): 38-48.
- 4- Hassan Zahraei R, Atash Sokhan G, Salehi S, Ehsanpour S, Hassanzadeh A. Comparing the Factors Related to the Effective Clinical Teaching from Faculty Members' and Students' Points of View. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008; 7(2): 249-256. [Persian]
- 5- Saheb zamani M, Salahshooran Fard A, Akbarzadeh A, Mohammadian R. Comparison the viewpoint of nursing students and their trainers regarding preventing and facilitating factors of effective clinical teaching in Islamic Azad University, Maragheh Branch. *Medical Sciences*. 2011; 21(1): 38-43.
- 6- Yazdankhah Fard :, Pouladi S, Kamali F, Zahmatkeshan N, Mirzaei K, Akaberian S, et al. The Stressing Factors in Clinical Education: The Viewpoints of Students. *Iranian Journal of Medical Education*. 2009; 8(2): 341-350. [Persian]
- 7- Carlson E, Wann-Hansson C, Pilhammar E. Teaching during clinical practice: strategies and techniques used by preceptors in nursing education. *Nurse Education Today*. 2009; 29: 522-526.
- 8- Adams JD, Mabusela MS. Assessing with Role Play: An Innovation in Assessment Practice. *J Soc Sci*. 2014; 41(3): 363-374.
- 9- Hoseini SA, Islamian J, Bakhtiari S. Basic clinical skills of nursing students: a comparison between nursing students', nursing graduates' and lecturers' viewpoints. *Iranian Journal of Nursing and Midwifery Research*. 2009; 14(3): 123-129.
- 10- Zaighami R, Faseleh M, Jahanmiri S, Ghodsbin F. Nursing students' viewpoints about the problems of clinical teaching. *The Journal of Qazvin University of Medical Sciences*. 2004; 8(1): 51-55. [Persian]
- 11- Dehghani H, Dehghani K, Fallahzadeh H. The Educational Problems of Clinical Field Training Based on Nursing Teachers and Last Year Nursing Students Viewpoints. *Iranian Journal of Medical Education*. 2005; 5(1): 24-33. [Persian]
- 12- Abedini S, Abedini S, Aghamolaei T, Jomehzadeh A, Kamjoo A. Clinical education problems: the viewpoints of nursing and midwifery students in Hormozgan University of Medical Sciences. 2009; 12(4): 249-253. [Persian]
- 13- Heydari M, Shahbazi S, Ali-Sheykhi R, Heydari K. Nursing students' viewpoints about problems of clinical education. *J of Health and Care*. 2011; 13(1): 18-23. [Persian]
- 14- Rassouli M, Zagheri Tafreshi M, Esmaeil M. Challenges in clinical nursing education in Iran and strategies. 2014; 2 (1): 11-22. [Persian]

- 15- Haniafi N, parvizi S, jolae S. The role of clinical instructor in clinical training motivation of nursing students: a qualitative study. IJNR. 2012; 7(24): 23-33. [Persian]
- 16- Shahoei R, Hesami K, Zaheri F, Hashemi Nasab L. The experience of graduated midwifery students about clinical education: A phenomenological study. The Journal of Medical Education and Development. 2013; 8(1): 2-13. [Persian]
- 17- Fakhr-Movahedi A, Sadeghi S, Yousefpour M. Assessment of the Effect of Lecturers' Behavior on Clinical Learning from the Viewpoints of Nursing Students. Strides Dev Med Educ. 2015; 11(4): 523-533. [Persian]
- 18- Pazargadi M, Ashktorab T, Khosravi S. Nursing students` experiences and perspectives on the clinical characteristics of instructors` in clinical evaluation. 3 JNE. 2012; 1(1): 1-13.
- 19- Alavi M, Abedi H. Nursing Students' Experiences and Perceptions of Effective Instructor in Clinical Education. Iranian Journal of Medical Education. 2008; 7(2): 325-334. [Persian]
- 20- Salehi S, Hassan Zahrayi R, Ghazavi Z, Amini P, Ziaei S. The Characteristics of Effective Clinical Teachers as Perceived by Nursing Faculty and Students. Iranian Journal of Medical Education. 2004; 4(1): 37-44. [Persian]
- 21- Salmani N, Amirian H. Comparison between nursing students and trainers viewpoints about clinical education environment in Islamic Azad university of Yazd, in the year 2006. Strides Dev Med Educ. 2006; 3(1): 11-18. [Persian]
- 22- Pazandeh F, Abedian K, Jannesari S, Alavi-Majd H. Assessment of characteristics of effective clinical educator for nursing and midwifery students point of view. J Nurs Midwifery Shahid Beheshti Univ Med Sci. 2007; 16(55): 46-54. [Persian]
- 23- Makarem S, Dumit NY, Adra M, Kassak K. Teaching effectiveness and learning outcomes of baccalaureate nursing students in a critical care practicum: a lebanese experience. Nursing Outlook 2001; 49(1): 43-49.
- 24- Kube ML. The relationship of nursing faculty clinical teaching behaviors to student learning. Washington: ProQuest LLC; 2010.
- 25- Lee WS, Cholowski K, Williams AK. Nursing students' and clinical educators' perceptions of characteristics of effective clinical educators in an Australian university school of nursing. J Adv Nurs. 2002; 39(5): 412-420.
- 26- Heshmati Nabavi F, Vanaki Z. Effective clinical instructor: a qualitative study. Iran J Nurs Res. 2009; 4(13): 39-53.
- 27- Moattari M, Moghaddasi M, Mousavi Nasab M, Razavieh A. The effect of clinical education workshop on nursing and midwifery instructors' effective behaviors in clinical education. Iran J Med Educ. 2006; 6(2): 97-105. [Persian]

Nursing and midwifery Students' viewpoints about special characteristics of clinical teachers in 2015

Sayyadi M, Vahabi A*, Vahedi M.S, Roshani D, Vahabi B, Vahabi A

Abstract

Introduction and Aim: Clinical education is an activity that facilitates learning in clinical settings. In this process, students are working with their clinical instructors. The aim of this study was to determine the viewpoints of nursing and midwifery students about the specific characteristics of clinical teachers.

Materials and Methods: This was a cross-sectional study. The study population included nursing and midwifery students of Kurdistan University of Medical Sciences and Islamic Azad University of Sanandaj, among whom 660 were selected as samples. The data collection tool was a two-part questionnaire. The first part of the study was demographic characteristics of the samples and the second part of the questionnaire included 47 items that included effective factors on personal character and professional competence in nursing and midwifery students. A quotient classification method was used to collect data. Collected data was analyzed using SPSS software version 20. Mann-Whitney and Kruskal-Wallis statistical tests were used to examine the relationship between variables.

Findings: The highest and lowest mean scores obtained were 4.74 ± 1.32 and 4.37 ± 1.18 related to individual character and professional competence, respectively. The mean score of female students was higher than male students, and this difference was statistically significant ($p < 0.001$). There was a significant difference between the marital status and the areas of teaching ability ($p = 0.02$), evaluation ($p = 0.03$) and interpersonal communication ($p = 0.04$).

Conclusion: The results of this study suggest that clinical educators should have characteristics such as appropriate personality, good teaching ability, strong professional competence, high communication ability and proper assessment of students.

Keywords: Clinical learning, Teachers, Nursing student, Midwifery student, Viewpoint

Sayyadi M

Student Research Committee, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.

Vahabi A*

Assistant Professor, Department of Laboratory Sciences, Faculty of Paramedical, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran. Tel: 087-33664656
vahabiahmad@gmail.com
* Corresponding Author

Vahedi M.S

Department of Anesthesia, Faculty of Paramedical, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.

Roshani D

Social Determinants of Health Research Center, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran

Vahabi B

Student Research Committee, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.

Vahabi A

Student Research Committee, Kurdistan University of Medical Sciences, Sanandaj, Iran.